

Jean Racine, Faidra, přel. Gustav Francel, 1960
Praha, Orlis

DĚJSTVÍ PRVNÍ

Scéna 1.

HIPPOLYTOS, THERAMENOS

HIPPOLYTOS:

Už jsem se rozhodl: odjíždím, Theramene,
a drahou Troizenu opustím neprodleně.
Smrtelné pochyby sužují duši mou
a studem rdím se teď nad vlastní zahálkou.
Šest dlouhých měsíců můj otec vzdálený je
a nevím o něm nic, nevím, zda ještě žije,
a nevím, které z míst jej může ukrývat.

THERAMENOS:

A kudy, pane můj, se chcete vůbec dát?
Vždyť abych rozptýlil váš neklid rozechvělý,
já zbrázdil moře dvě, jež město Korint dělí;
já za Théseem šel i krajem vzdáleným,
kde říčka Acheron se sklání k zemřelým;
já Elidou se bral přes vrchol Tenaronu
k moři, jež památník je Ikarova skonu.
Kde zříte naději a které z šťastných míst
vám stopu ukáže, z níž mohl byste číst?
A kdopak ví, kdo ví, zda králův záměr není
v tajnosti uchovat, že žije v odloučení?
Možná, že co my dva tu o něj máme strach,
on v skrytu tráví čas jen v dalších lásky hrách
a s novou milenkou se těší neustále...

HIPPOLYTOS:

Dost, Theramene, dost! Měj, prosím, v úctě
krále!

Už dávno zbavil se omylů mladých let
a nízkou překážkou se nedá zadržet.
Dík slibům nestálost je potlačena nyní
a Faidra nemusí se chvět už před sokyní.
Buď jak buď, povinnost chci splatit cestou svou
i prchnout z těchto míst, kde cítím bolest zlou.

Theraménos:

Tak! Bojíte se míst, jež jako dítě malé
jste pro líbezný klid miloval neskonale?
Jimž přednost dával jste, jak, pane, dobře vím,
před ruchem v Aténách i dvorem královským?
Je to strach, nebo žal, co pryč vás odtud žene?

Hippolytos:

Šťastné dny jsou už pryč. Všechno je
proměněné
od dob, co bohů sbor nám dceru odevzdal,
již s Pasiphae měl sám velký Minos král.

Theraménos:

Znám důvod bolesti, již druzí sotva tuší:
to Faidra mučí vás a zraňuje vám duši.
Ukrutná macecha už prvním pohledem
vás předurčovala státi se vyhnanecem.
Leč její nenávisť, kterou k vám kdysi měla,
buď rozplývá se už, buď pominula zcela.
Ostatně čehopak se třeba obávat
od ženy raněné, jež smrt chce vyhledat?
Faidra je nemocná a nadarmo to tají,
život i celý svět jí málo znamenají.
Proč tedy chtěla by vám ještě ublížit?

Hippolytos:

Ta marná nenávisť už nebere mi klid.
Jiný je nepřítel, před nímž se nyní kryji:
chci prchnout, doznávám, před mladou Aricíí,
jejíž rod osud zlý obrátil proti nám.

Theraménos:

Teď ubližujete jí, pane můj, vy sám.
Ač Pallantidů zlých je sestrou, dívka milá,
nikdy se k nástrahám svých bratrů nesnížila.
Proč v nenávisti mít půvaby nevinné?

Hippolytos:

Mě věru nenávisť z těchto míst nežene!

Theraménos:

Smím podat k útěku, můj pane, vysvětlení?
Snad krásný hrdina už Hippolytem není,
tím krutým odpůrcem lásky a jejích vnad,
jimž král náš, Théseus, podlehl tolikrát.
Možná, že Venuše, již urážel jste stále,
tím ospravedlnit chce samotného krále,
a proto staví vás do smrtelníků řad
a její oltáře vás nutí uctívat.
Vy milujete, že?

Hippolytos:

Ach, že ti stydno není!
Ty, jenž mé srdce znáš od mého narození,
jak můžeš vůbec chtít popření hanebné,
když víš, že hrdostí mou cit ten nepohne?
Už s mlékem matky své, jež Amazonkou byla,
já hrdou pýchu sál, která tě překvapila.
Nejinak bylo to ve věku dospělém,
kdy rád jsem uvítal onen cit v nitru svém.
Tehdys mi vyprávěl ze srdce upřímného
o činech otcových i o životě jeho.
Víš, jak jsem vzrušen byl, když v jeho příbězích
já slyšel poprvé o činech hrdinských,
když líčil Thésea, jenž uměl smrtelníky
chránit jak Herakles jen odvaze své díky,
zadávit netvory a loupežníky smést,
jako byl Kerkyon, Skiron a Prokrustes,
či kosti rozmetat siláka z Epidauru,

a mečem vydati i Minotaura zmaru.
Když činy neslavné však vyprávěl tvůj hlas,
jak otec city své dával rád napospas,
o spartské Heleně, jak byla unesena,
kterak se trápila Telamonova žena,
i mnoho ostatních, z nichž nezná jedinou
a které oklamal svou vášní prchavou,
jak Ariadnin pláč žaloval mrtvé skále,
až únos Faidry pak jej změnil nenadále,
ty víš, že slova ta mi působila žal,
že chtěl jsem, abys vše co nejvíc zkracoval.
Jak rád bych býval vzal paměti, v níž vše žije,
ten nedůstojný díl té krásné historie!
A teď bych měl já sám se státi obětí?
Bohům dát napospas hrdost i se svou ctí?
Zatímco hrdinství zlehčuje králi břímě,
mé touhy nehodné jen tím víc odsoudí mě.
S jediným netvorem já nešel jsem se bít,
abych směl jako král prohřešky odčinit.
I kdyby hrdý cit vymizel z mého žití,
má Aricie pak nade mnou zvítěziti?
Což zapomenout smí mé smysly zmatené
na věčnou překážku, jež dělí ji a mne?
Otec ji ztratil. Dle jeho nařízení
synovce bratřím dát jí dovoleno není.
Větví se obává, jež nes by hříšný kmen.
Chce, aby bratří rod byl sestrou uzavřen,
jež, navždy poslušna, i u hrobu má státi
jak ta, jež manželstvím své city nezaplátí.
Mám se s ní oženit a otce rozhněvat?
Mám vzpurnou drzost dát ostatním za příklad?
Když láskou šílenou mé mládí nyní žije...

Theramēnos:

Jestliže, pane můj, váš čas teď určený je,
pak marně rušíme svým přáním nebes klid.

Král otvírá vám zrak, byť jej chtěl uzavřít!
Hněv jeho ukrutný žár vzpoury neuhasí
a nepřítelkyni jen nové dodá krásy.
Proč děsit vás má cit, jenž zcela cudný je?
Což zkusit nechcete chuť sladké naděje?
Ten hrozný předsudek vám stále hlavu plete?
Strach máte, po stopách že Herkulových jdete?
Což málo srdcí snad Venuše zkrátila?
Kde byste nyní byl, kdyby se smířila
i Antiopa s tím, nač plýtváte své síly,
a kdyby s Théseem ji city nespojily?
Leč komu poslouží ten projev překrásný?
Všechno se mění, že. A s posledními dny
už nevidíme vás v té divokosti svěží
buď vozem projíždět se kdesi na pobřeží,
buď, znalce umění, jež Neptun vytvořil,
koně si sedlávat, byť nejzpupnější byl.
Málokdy rušíme svým křikem lesní ptáky.
Tajný žár spaluje vám unavené zraky.
Ne, není pochyby: někoho máte rád
a žalem hynete, jež chcete ukrývat.
Váš cit a náklonnost teď Aricii platí?

Hippolytos:

Já, Theramane, jdu. Chci otce vyhledati.

Theramēnos:

Nechcete Faidru zřít před vaším odjezdem,
můj pane?

Hippolytos:

Ano, chci! Oznam jí záměr ten.
Je povinností mou se s Faidrou rozloučiti.
Však copak Oioně zneklidňuje zas žití?

Scéna 2.

HIPPOLYTOS, OINONA, THERAMENOS

OINONA: Ach pane, který žal se mému vyrovná,
když sudbě osudné se vzdává královna.
Marná je nocí dnem má péče starostlivá:
v rukou mi umírá, ač nemoc svoji skrývá.
Duch její zmatený se chvěje neklidem,
bolest ji vyhání za noci z lůžka ven.
Chce denní světlo zřít, leč žal ten přehluboký
mne nutí stranou všech vést královniny kroky.
Jde sem.

HIPPOLYTOS:

Slyšel jsem dost. Nechci jí překážet
a tváří nemilou ji znovu popouzet.

Scéna 3.

FAIDRA, OINONA

FAIDRA: Zůstaň stát, Oinono! Oddychněme si chvíli!
Dále už nemohu. Opouštějí mě síly.
Mé oči raněny jsou světla záplavou
a nohy chvějící necítím pod sebou.
Ach běda!

(Posadí se)

OINONA: Nebesa! Kéž pláč náš hněv váš smíří.

FAIDRA: Ty cetky zbytečné i závoje mě tíží!
Čí ruka dotěrná v ty uzly nevhodné
svázala nad čelem tak pevně vlasy mé?
Cítím jen zármutek, všude se léčky snují.

OINONA: Jak vaše příkazy si často odporují!

Vy sama zavrhlá jste přání umírat
a mně jste kázala vlasy vám vyčesat.
Vy sama chtěla jste, věříc v své uzdravení,
spatřit co nejdříve zas prudké světlo denní.
Teď, paní, zříte je — leč prchnout chcete zas,
nenávidíc tak den, jenž tolik lákal vás.

FAIDRA: Ó tvůrče zářivý smutného rodu mého,
ty, v němž má matka má původce jediného
a který rdíš se snad nad krutým zmatkem mým,
ó Slunce, sbohem buď, naposledy tě zřím!

OINONA: Což chmurné touhy své se neumíte zbýti?
Stále vás vidět mám, jak nechtějíc dál žít
konáte přípravy jen k věcem posledním?

FAIDRA: Bozi! Proč u lesa já v stínu nesedím.
Kdy budu pohlížet, prachem, jež vzduly boje,
na hrdé spřežení, o němž sní oči moje?

OINONA: Jak, paní?

FAIDRA: Blázním snad. Co mluvím? Kde to
jsem?
Kam zabloudil můj duch v svém přání
zpozdilém?

Rozum jsem ztratila, či bozi mi jej vzali?
Oinono drahá, hled: ruměncem mou líc halí.
Ty příliš často zříš mé zmatky bolestné
i slzy, plnící, aniž chci, oči mé.

OINONA: Musíte-li se rdít, pak tedy tím, že slova
neulehčí vám žal, jež vaše nitro chová.
Péči se vzpírajíc a hluchá k domlouvám
chcete dát svoje dny bez lítosti v plen tmám?
Co za strach může běh dnů vašich omeziti?
Co za kouzla či jed jim bere pramen žití?
Tříkrát už nebesa zahalil temný šál
a spánek jedinkrát vám zraky nespoutal.
A tříkrát zahnal den už přízrak noci tmavý,
co tělo soužíte v samotě bez potravy.

Jak s vlastním životem mít plán tak strašlivý?
Kdo svolil k útoku, jímž ničíte se vy?
Vy bohy tupíte, kteří vám život dali.
Vy, paní, zradila jste chotě, jenž je v dáli.
Vy, paní, zradila jste děti nešťastné
a čin váš v jařmo zlé je jistě uvrhne.
Uvažte, že týž den jim vezme rodnou matku
a synu cizinky dá naděj na oplátku,
synu, jenž pro vás byl vždy hrdým soupeřem,
ježž Amazonka zlá chovala pod srdcem.
Ten Hippolytos...

- FAIDRA: Ach!
OINONA: Má výtka tvrdá byla?
FAIDRA: Nešťastná! Jméno jen, které jsi vyslovila!
OINONA: Nu budiž. Ten váš hněv je věru oprávněn.
Ráda vás zřím se chvět při jménech prokletém.
Žijte! Kéž povinnost se láskou probudila!
Nestrpte, aby syn, ježž Skytka porodila,
děti vám obtížil proradnou vládou svou
a podrobil si tak Řecka krev vznešenou.
Jen neotálejte. Slábnete každou chvíli,
je třeba obnovit zas rozptýlené síly,
pokud žár vašich dnů, jež hledaly už klid,
docela nepohas a lze jej oživit.
FAIDRA: Já hříšný běh svých dnů už příliš prodloužila.
OINONA: Výčitka nějaká mysl vám rozrušila?
Či zločin poskvřnil čistý štít vaší cti?
Lpí vám snad na rukou krev lidské oběti?
FAIDRA: Ví nebe, na rukou mých kapka krve není
a srdce, doufám též, nevinné zůstane mi.
OINONA: Jaké jen, řekněte, chováte v nitru zlo,
že srdce nevinné se jím tak zděsilo?
FAIDRA: Už jsem ti řekla dost. Nelze se vyznat z všeho.
Umírám, bojíc se přiznání strašlivého.
OINONA: Tak tedy zemřete v mlčení nelidském!

- Však oči zatlačit vám musí jiná z žen.
Ač světlo života se tenounce vám chvěje,
má duše před vaší v kraj vstoupí beznaděje.
Tisíce vede cest tam dolů k zemřelým
a po té nejkratší já půjdu s žalem svým.
Ukrutná! Byla snad má oddanost vám malá?
Víte, že v kolébku jsem já vás ukládala?
Že domov, děti své já v obět dala vám?
A tohle odměnou za věrnou službu mám?
FAIDRA: Co dokázati chceš tím krutým naléháním?
Vím, že když promluví, hrůzou svých slov tě
raním.
OINONA: Což slova mohou se té hrůze vyrovnat,
když vidím před sebou vás zvolna umírat?
FAIDRA: Když poznáš zločin můj, jímž dny mé nyní
hynou,
já stejně zemru, věř, a s mnohem větší vinou.
OINONA: Paní, ve jménu slz, které tu prolévám
u nohou chvějících, jež vroucně objímám,
mou duši oddanou zlých zbavte pochybností.
FAIDRA: Tys chtěla to. Teď vstaň!
OINONA: Mluvte, a bez milosti!
FAIDRA: Co říci, nebesa! Kde vlastně začít mám?
OINONA: Víc víry dejte mi: snadno se nelekám.
FAIDRA: Jak osudná je zášť Venuše rozhněvaná!
Kam matku zavedlo srdce jen láskou hnané!
OINONA: Zapomeňte to vše. A pro budoucí dni
ať tuto vzpomínku přikryje mlčení.
FAIDRA: Rci, Ariadno, mi, jak láskou strádá žena,
jež smrt si zvolí tam, kde byla opuštěna?
OINONA: Co je vám, paní má? Proč smrtelný váš žal
pokrevné příbuzné dnes k žití vyvolal?
FAIDRA: Je přáním Venuše, abych já, z bídné krve,
zhynula naposled, jsouc horší než ty prvě.
OINONA: Vy milujete snad?

FAIDRA: A láskou strašlivou!
OINONA: Koho?
FAIDRA: Teď uslyšíš, co zničí duši tvou.
Miluji... Při jméně až hrůzný strach mě jímá.
Já miluji...
OINONA: Koho?
FAIDRA: Znáš Amazonky syna,
prince, jenž ode mne znal pouze tíhu zla?
OINONA: Co? Hippolyta snad?
FAIDRA: Správně jsi pravila!
OINONA: Nebesa! Všechna krev mi v žilách zledověla.
Toť zločin! Zoufalství! Rod zničený je zcela!
Ach cesta neblahá! Proč jenom mořský proud
k těm břehům proradným nám dovoloval plout!
FAIDRA: Zlo sahá mnohem dál. Když v onom dávném
čase

za syna Aigea já šťastně provdala se,
má radost a můj klid se zdál být úplný.
Leč brzy zjevil se nepřítel vznešený,
ježž v město Atény zlá sudba přivolala:
já bledla, rděla se, má duše byla malá,
mluvit jsem nemohla, zřela jsem ho i v snách,
mé tělo bylo led — a hned zas v horečkách.
Já dobře věděla, že vašeň Venušina
krev moji nevinou svým krutým poutem jímá.
Chtěla jsem smířit ji svou pilnou modlitbou.
Pak dala jsem jí chrám hýčkaný péčí mou.
Zvířata obětní jí nesouc každým časem,
svůj rozum zbloudivší v jich krvi hledala jsem.
Leč to vše lásku mou vyléčit nemohlo.
Nadarmo kladla jsem na oltář kadidlo:
Venuše modlitby mé každý den sic měla,
leč Hippolytos cit. Jak stále jsem jej zřela,
i v hloubi oltáře, kam oběť kladla jsem,
já místo bohyně vzývala jeho jen.

Chtěla jsem uprchnout. Leč k dovršení všeho
i v tváři manžela já viděla jsem jeho.
Konečně rozhodla jsem proti zájmům svým,
že budu se mu mstít, a tak čest ochráním.
Chtějíc se před tím krýt, jehož jsem zbožňovala,
já krutou macechou posléze jsem se stala.
Do vyhnanství měl jít. Příval mých výčitek
jej vskutku otcí vzal a zahnal na útěk.
Jak jsem si oddechla, že jiný kraj jej hostí!
Mé dny teď plynuly v klidu a nevinnosti.
Oddána manželu a skrývajíc svůj žal,
já plody hýčkala, jenž svazek ten mi dal.
Leč všechno nadarmo! Krutý je osud ženy!
Choť vlastní odvedl mě jednou do Troizeny,
kde starý nepřítel znovu přede mnou stál.
Má rána hluboká hned krvácela dál.
To nebyl ani žár, jímž krev moje teď plála,
spíš sama Venuše se v ní už ukrývala.
Já měla hrozný strach z té touhy zločinné
a k žití nenávisť a hrůzu z vášně své.
Chtěla jsem smrtí svou čest vlastní zachrániti
a světlu dennímu plameny temné vzíti.
Leč snést jsem nemohla tvůj pláč a starost tvou.
I řekla jsem ti vše. Když výtky nebudou
už ztěžovat mou smrt, jež blízko už je zcela,
když jiskru života, jež zvolna mizí z těla,
bláhovou pomocí nebudeš rozžítat,
pak svého přiznání nemusím litovat.

Scéna 4.

FAIDRA, OINONA, PANOPA

PANOPA: Já chtěla bych vám skrýt tu smutnou zprávu,
paní.

Však nutno zjeviti vám všechno bez meškání.
Smrt chotě vzácného, má paní, vzala vám,
a jen vy neznáte to, o čem promlouvám.

FAIDRA: Co pravíš, Panopo?

PANOPA: Že královna, jež strádá,
nadarmo od bohů Théseův návrat žádá,
protože v přístavu, kam lodi dopluly,
syn Hippolytos sám vyslech ten ōrtel zlý.

FAIDRA: Nebesa!

PANOPA: Atény z dvou pánů vybírají:
tak princí vašemu jedni svou přízeň dají,
zatímco druhá část, zákonů nedbajíc,
synu té cizinky zdá se zas přátí víc.
Dokonce spiknutí prý drzý záměr chová
trůn Aricii dát — té z rodu Pallantova.
Chtěla jsem nejrychlej sdělit vám zprávu tu.
Sám Hippolytos už se chystá na cestu
a snadno mohl by, v té rozbouřené době,
vratký lid v Aténách docela strhnout k sobě.

OINONA: Již dosti, Panopo! Královna nenechá
bez povšimnutí, věř, všechna sdělení tvá.

Scéna 5.

FAIDRA, OINONA

OINONA: Já, paní, nechtěla už brániti vám v žití
a v kraje zemřelých jsem s vámi chtěla jíti.

Sama jsem měla jen docela málo sil.

Leč osud nešťastný teď všechno převrátil.

Teď život, paní má, se změní dozajista.

Král zemřel, musíte se ujmout jeho místa.

Víte, že zesnulý vám syna zanechal:

bez vás je otrokem a s vámi bude král.

O koho opře se, když se mu něco stane?

A kdo mu osuší pak oči uplakané?

Nevinný jeho pláč na nebi téhož dne

hněv předků veškerých proti vám pozdvihne.

Leč v klidu žijte teď. Všechno se přece mění.

Ani váš žhavý cit už hříšným citem není.

Théseus porušil váš svazek smrtí svou

a vaše láska teď už není zločinnou.

I z Hippolyta strach je nyní bez příčiny:

smíte se vídat s ním bez pocitu vší viny.

Že o nenávisti své královny on ví,

snad v čelo povstání se zítra postaví.

Z bludu jej vyvedte a zkrotte odvážného.

Jsa králem těchto míst, je Troizena přec jeho.

Leč ví, že zákon dal vašemu synovi

město, jež dílem je bohyně Minervy.

Tam nepřítelkyně vás obou vskutku žije.

I spojte síly své, ať zhyne Aricie.

FAIDRA: Nu dobrá, Oinono. Poslechnu radu tu.

Chci žít, lze-li mé dny navrátit životu

a láska synovská jestli v tom chmurném čase

v mé duši chřadnoucí rozžehne jiskru zase.